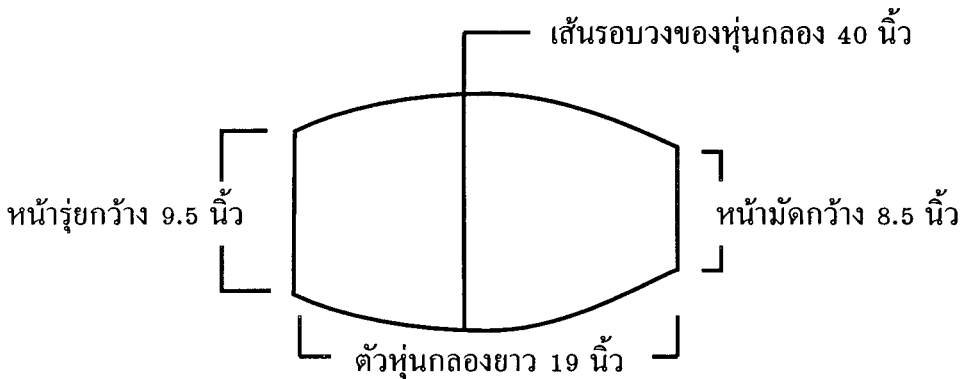

เสียงของตะโพนไทย

วิโรจน์ เวชชะ

จากการที่ผู้เขียนได้เขียนบทความทางวิชาการเรื่อง “ความเชื่อในการสร้างตะโพนไทย” ลงในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการเล่มที่ 4 ประจำปี พ.ศ. 2539 ไปแล้วนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความเชื่อในการที่จะทำการสร้างตะโพนไทยให้ถูกต้องตามหลักวิชาการของครุดนตรีไทยในอดีต และในปัจจุบันครุดนตรีไทยก็ยังยึดถือแบบแผนต่างๆ อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้

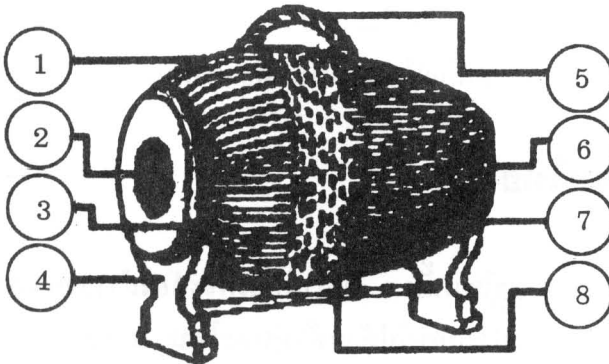
เนื้อหาทั้งหมดที่เขียนไว้ในเรื่อง “ความเชื่อในการสร้างตะโพนไทย” นั้นยังไม่ได้กล่าวถึงในรายละเอียด รูปลักษณะ และเสียงต่างๆ ของตะโพนไทยไว้ ดังนั้นในโอกาสนี้ผู้เขียนใคร่จะขอนำเสนอในเรื่องของตะโพนไทยในแง่มุมต่างๆ ที่ผู้เขียนคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทย และนักวิชาการด้านดนตรีไทยสืบต่อไปในอนาคต

ภาพแสดงขนาดของตัวหุ่นตะโพนไทย

ลักษณะของตะโพนไทย

ตะโพนไทยเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังซึ่งทำหน้าที่ “กำกับจังหวะ” มีรูปร่างเป็นทรงกระบอกป้องกันกลางเป็น “กระพุง” ยาวประมาณ 19 นิ้ว ตัวหุ้มทำด้วยไม้ขนุน ไม้กุ่ม ฯลฯ หน้าเท่งหรือหน้ารุ่มมีความกว้างประมาณ 9.5 นิ้ว หน้ามัดมีความกว้างประมาณ 8.5 นิ้ว ส่วนกระพุงตรงกลางของหุ้มตะโพนวัดโดยรอบหุ้มกลองยาวประมาณ 40 นิ้ว หน้ารุ่มและหน้ามัดจึงด้วยหนังเสือหรือหนังวัว โดยอาศัยหนังเลียดสอดใส่ในไส้ละมานเพื่อเร่งรั้งขึ้นให้ตึงเสมอกันโดยรอบ ตรงกลางของหน้ารุ่ม และหน้ามัดทา “รัก” ไว้เป็นวงกลมเพื่อใช้ติดข้าวสุกบดผสมขี้เถ้า เพื่อถ่วงหน้าตะโพนให้เสียงต่ำลง และให้ได้ระดับเสียงที่ต้องการ มีแท่นหรือเท้ารองรับตั้งตะโพนไว้ โดยให้ “หน้ารุ่ม” (หน้าใหญ่) อยู่ทางด้านขวามือของผู้ตี และให้ “หน้ามัด” (หน้าเล็ก) อยู่ทางด้านซ้ายมือของผู้ตี

ภาพส่วนประกอบของตะโพนไทย

1 ตัวหุ้มตะโพนไทย	5 หูหิ้ว
2 หน้าเท่ง (หน้ารุ่ม)	6 หน้ามัด
3 ไส้ละมาน	7 หนังเรียด
4 แท่นตะโพน	8 รัดอก

วิธีผสมข้าวสุกกับขี้เถ้า

การใช้วัสดุในการถ่วงเสียงของตะโพนนั้นมีความสำคัญมากทีเดียว ถ้าเราใช้วัสดุอื่นๆ ถ่วงเสียงของตะโพนบางครั้งทำให้เสียงของตะโพนไม่ได้คุณภาพเสียงดีเท่ากับการใช้ข้าวสุกบดผสมกับขี้เถ้าติดลงบนหน้าหน้ารุ่มเพื่อถ่วงเสียง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนตะโพนจะต้องเรียนรู้วิธีการผสมข้าวสุกกับขี้เถ้าเสียก่อน

วิธีการผสมข้าวกับขี้เถ้าทำโดยการนำข้าวสุกที่ไม่อ่อนหรือแข็งจนเกินไป นำมาผสมบดกับขี้เถ้าไม้ กิ่งมะพร้าวหรือปาล์ม บดผสมกันให้ละเอียดอย่าให้แข็งหรือเหลวจนเกินไป เมื่อผสมกันดีแล้วจะมีลักษณะนิ่มนวลพอดี ข้าวที่แข็งหรือเหลวเกินไปนั้นเมื่อนำไปติดลงบนหน้าตะโพนแล้ว จะทำให้เสียงของตะโพนอับทึบไม่มีแก้วเสียง ส่วนข้าวสุกบดที่ผสมเข้ากันอย่างพอดี เมื่อนำไปติดลงบนหน้าตะโพนจะทำให้เสียงดังชัดเจนสดใส มีคุณภาพเสียงตามที่ต้องการ

วิธีติดข้าวสุกลงบนหน้าตะโพนนั้นคิดทีละน้อยแผ่บางๆ ให้เต็มวงรักบนหน้ากลองด้านหน้ารุ่ม และเพิ่มให้มากขึ้นทีละน้อย แล้วตีทดลองฟังเสียงดูว่าได้เสียง “เท่ง” ดังสดใสชัดเจนดีแล้วหรือยัง ซึ่งถือเป็นเสียงที่ถูกต้องตามหลักของเสียงตะโพนไทย

การปฏิบัติตะโพนไทย

ผู้ที่เรียนการตีตะโพนนั้น ในลำดับแรกจะต้องสำรวจความพร้อมของเครื่องดนตรีก่อนการบรรเลง อันประกอบไปด้วยตัวหุ่นตะโพน และเท้าตะโพนอยู่ในตำแหน่งพร้อมที่จะตีหรือไม่ สำรวจความตึงของหน้าหน้าตะโพนทั้งสองหน้า สำรวจและติดวัสดุถ่วงเสียงที่หน้าตะโพนด้วย ข้าวสุกบดผสมกับขี้เถ้าแล้วทดลองตีให้ได้เสียง “เท่ง” ดังชัดเจนสดใสมีคุณภาพเสียงตามที่ต้องการ

ทำนองในการตีตะโพน ผู้เรียนจะนั่งขัดสมาธิหรือนั่งพับเพียบก็ได้ โดยให้ลำตัวตรงไม่ก้มหรือเอนหน้า นั่งอยู่ระหว่างกึ่งกลางและหันหน้าเข้าหาตะโพน โดยให้หน้าอกของผู้ตีห่างจากตัวตะโพนประมาณ 1 คืบให้ด้านหน้ารุ่ม (หน้าใหญ่) อยู่ทางด้านขวามือของผู้ตี และให้หน้ามัด (หน้าเล็ก) อยู่ทางด้านซ้ายมือของผู้ตี

การตีหน้ารุ่มจะต้องตีด้วยมือขวา โดยให้นิ้วทั้งสี่ (ชี้, กลาง, นาง, ก้อย) เรียงชิดติดกันแล้วตีลงไปบนหน้าหน้า ให้กลางอุ้งมืออยู่บริเวณขอบของตะโพน หรือตรงไล่ละมานด้านชิดตัวผู้ตี และให้ปลายนิ้วที่เรียงชิดติดกันอยู่บริเวณใต้ข้าวสุกเล็กน้อย

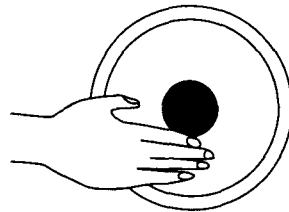
การตีหน้ามดตีด้วยมือซ้าย โดยให้นิ้วทั้งสี่ (ชี้, กลาง, นาง, ก้อย) เรียงชิดติดกันแล้วตีลงไปบนหน้าหนัง ทั้งนี้ให้โคนนิ้วทั้งสี่วางอยู่บริเวณขอบของหน้าหนัง หรือใต้ละมวดด้านชิดตัวผู้ตี และให้ปลายนิ้วทั้งสี่ชี้ตรงไปยังจุดกึ่งกลางของหน้าหนัง

ลักษณะการตีของทั้งสองมือตีด้วยวิธีที่เรียกว่า “เปิดมือ” คือตีแล้วยกมือขึ้นทันที และตีด้วยวิธี “ปิดมือ” คือตีแล้วกด หรือแนบมือชิดไว้กับหน้าหนัง บางครั้งตีทีละมือ (ทีละหน้า) บางครั้งตีทั้งสองมือ (สองหน้า) พร้อมๆ กัน หรือประสมกัน เสียงที่เป็นเสียงพื้นฐานของตะโพนไทยมีอยู่ด้วยกัน 12 ลักษณะ หรือ 12 เสียง ประกอบด้วย

1. เสียงเท่ง หรือ เท้ง ใช้มือขวา โดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกันตีลงบนหน้า ร้วยด้วยกำลังพอประมาณแล้วเปิดมือออกทันทีเพื่อให้ได้เสียงดังกังวาน

โน้ตเสียงเท่ง

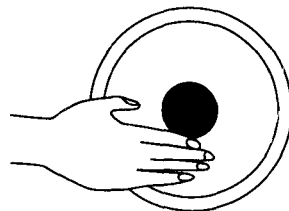

มือขวา

2. เสียงเทิด ใช้มือขวา โดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกัน ตีลงบนหน้า ร้วยด้วยกำลังพอประมาณแล้วห้ามเสียง โดยการยังมือปิดแนบไว้กับหนังหน้าตะโพน โดยยังไม่ยกมือออกจากหน้าตะโพน

โน้ตเสียงเทิด

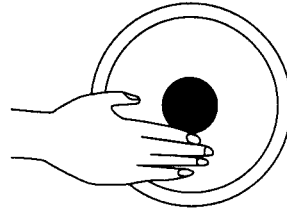

มือขวา

3. **เสียงตะ** ใช้มือขวา โดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกัน ตีลงบนหนังหน้ารู่ พร้อมทั้งกดมือห้ามเสียงมิให้ดังกังวาน (ปิดมือ)

โน้ตเสียงตะ

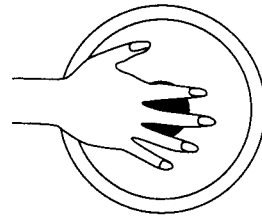

มือขวา

4. **เสียงปะ** ใช้มือขวาทั้งฝ่ามือกางนิ้วและเหยียดนิ้วให้ตรง ตีลงไปบนหนังหน้ารู่ ที่บริเวณซิดได้ข่าวสุดด้วยกำลังแรง แล้วสะบัดปลายนิ้วเพื่อห้ามกำซับเสียงมิให้ดังกังวาน

โน้ตเสียงปะ

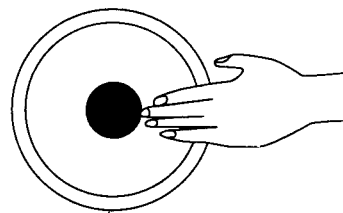

มือขวา

5. **เสียงตึง** ใช้มือซ้าย โดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกัน ตีลงบนหนังหน้ามัด ด้วยกำลังพอประมาณ แล้วเปิดมือออกทันที เพื่อให้เสียงดังกังวาน

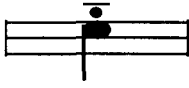

โน้ตเสียงตึง

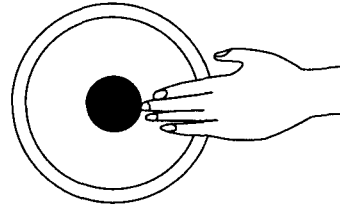

มือซ้าย

6. **เสียงตืด** ใช้มือซ้าย โดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกัน ตีลงบนหน้ามัด ด้วยกำลังพอประมาณ แต่ห้ามเสียงโดยมิให้ดังกังวานมากด้วยการใช้ปลายนิ้วทั้งสี่แนบหน้าหน้ากลองไว้เล็กน้อย

โน้ตเสียงตืด

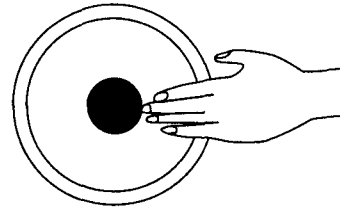

มือซ้าย

7. **เสียงตู่บ** ใช้มือซ้าย โดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกันในลักษณะกระชับนิ้วมือ ตีลงบนหน้าหน้ามัดแล้วห้ามเสียงทันที โดยกदनิ้วทั้งสี่ไว้กับหน้าหน้ากลอง

โน้ตเสียงตู่บ

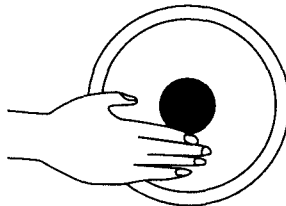

มือซ้าย

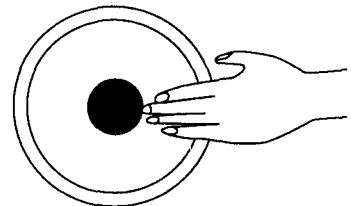
8. **เสียงพริ้ง** ใช้มือขวาทั้งสองตีลงบนหน้าหน้ากลองพร้อมๆ กัน แต่เปิดมือซ้ายออกทันทีขณะเดียวกัน ใช้มือขวาประคองเสียงด้านหน้าซ้ายไว้ โดยให้เสียงจากมือซ้ายที่ตีหน้ามัดดังกล่าว

โน้ตเสียงพริ้ง

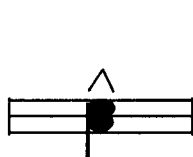

มือขวา

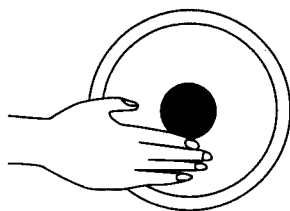

มือซ้าย

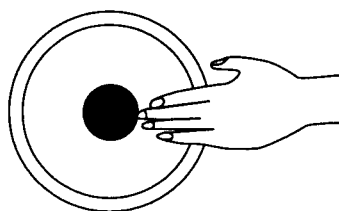
9. เสียงเพร้ง ใช้มือทั้งสองตีลงบนหน้าหนังพร้อมกันด้วยกำลังแรง โดยเน้นเสียงมือขวาที่ดี ลงบนหนังหน้าซ้ายแล้วเปิดมือออกทันที เพื่อให้ได้เสียงดังกังวาน

โน้ตเสียงเพร้ง

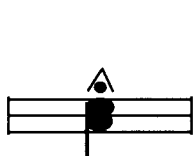

มือขวา

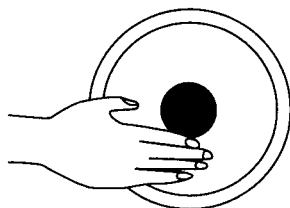

มือซ้าย

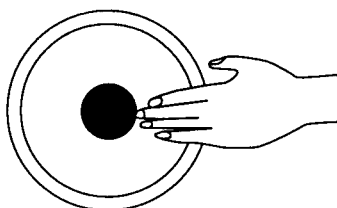
10. เสียงเพร็ด ใช้มือทั้งสองตีลงบนหน้าหนังกลองพร้อมๆ กัน ด้วยกำลังแรง แล้วห้ามเสียงทันที โดยแนบมือชิดไว้กับหน้าหนังกลอง

โน้ตเสียงเพร็ด

มือขวา

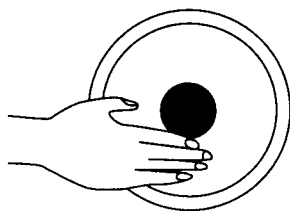

มือซ้าย

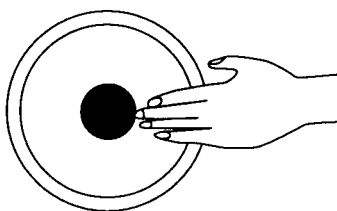
11. เสียงพรีด ใช้มือทั้งสองตีลงบนหน้าหนังกลองพร้อมๆ กัน ด้วยกำลังแรง พอประมาณ และยังใช้มือขวาที่ตีลงบนหน้าซ้ายให้เบาๆ แล้วห้ามเสียงโดยมิให้ดังกังวานมากนัก

โน้ตเสียงพรีด

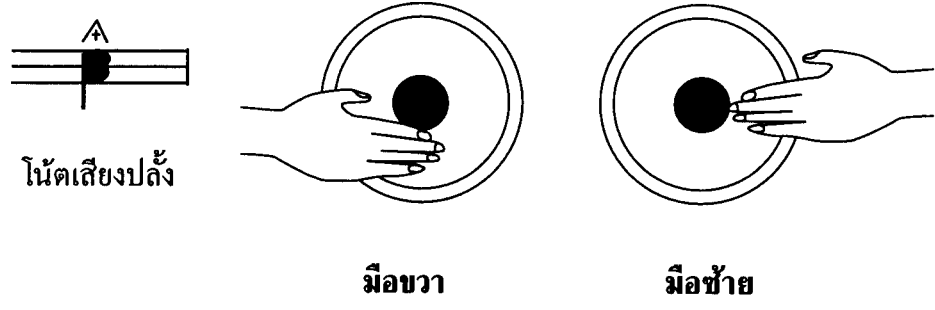

มือขวา

มือซ้าย

12.เสียงปลั่ง ใช้มือทั้งสองตีลงบนหนังหน้ากลองพร้อมๆ กัน โดยอัดกำลังอย่างแรงแล้วเปิดมือออก เป็นเสียงที่ตีด้วยความสามารถพิเศษ แต่ต้องให้เหมาะสมกับท่วงทำนองเพลง ส่วนใหญ่จะใช้ดีในโอกาสพากย์โยน

แผนผังสรุปเสียง 12 เสียงของตะโพนไทย

เท่ง	เทิด	ทะ	ปะ	ติง	ตีด	ต๊ับ	พริง	เพร้ง	เพร็ด	ผร็ด	ปลั่ง
1	2	3	4	5	5	7	8	9	10	11	12

เมื่อผู้เรียนสามารถฝึกหัดทำเสียงต่างๆ จนครบและชัดเจนดีแล้วก็สามารถที่จะต่อทำนองตามหน้าทับต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ โดยเริ่มจากเพลงสาธุการอันถือเป็นเพลงอันดับแรกในการฝึกหัดดนตรีไทยประเภทเครื่องปี่พาทย์

เพลงสาธุการ

	----	----	----	----	----	----	--คู้บติง - คู้บเพลิ่ง
	----	----	----	----	-- คู้บติง -คู้บเพลิ่ง	- ละ --	- คู้บ - ติง
1	----	----	----	----	----	----	--- ติง
	----	----	----	--- ติง	----	--- ติง -- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	
	----	----	----	--- ติง	----	--- ติง -- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	
	----	--- ติง	-- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	-- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	----	--- ละ	--- คู้บ
2	----	----	----	----	----	----	--- คู้บ
	----	----	----	--- คู้บ	----	--- ละ	-- คู้บติง
	----	----	----	--- ติง	----	--- ติง -- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	
	----	--- ติง	-- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	-- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	----	--- ละ	--- คู้บ
3	--- ติง - ติง- ติง	--- คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	----	----	---ละ	- คู้บ - ติง
	--- คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	--- ละ	- คู้บ - ติง	--- เท่ง	-- ติงติง - ติง - คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง
	----	--- คู้บ	--- ติง	- คู้บเพลิ่ง	----	----	--- ละ - คู้บ - ติง
	--- คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	--- ละ	- คู้บ - ติง	--- เท่ง	-- ติงติง - ติง - คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง
4	----	----	----	----	- ติง - ติง	- ติง - ติง	-- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง
	----	--- คู้บ	--- ติง	- คู้บเพลิ่ง	--- ติง	- คู้บเพลิ่ง	--- ละ --- คู้บ
	- ติง - ติง	- ติง - ติง	--- คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	----	-คู้บ-เพลิ่ง	----
	-เท่ง-คู้บ	-เท่ง-ติง	-เท่ง-คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	--- ติง	-คู้บเพลิ่ง	- ละ -- - คู้บ - ติง

บรรเลงตั้งแต่มือที่ 1 ถึงมือที่ 4 รวม 3 เที้ยวแล้วจึงบรรเลงมือที่ 5 อีก 1 เที้ยว

5	----	----	----	----	----	----	--- ติง
	----	----	----	--- ติง	----	--- ติง -- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	
	----	----	----	--- ติง	----	--- ติง -- คู้บติง - คู้บเพลิ่ง	
	----	--- ติง	-- คู้บติง -คู้บเพลิ่ง	-- คู้บติง -คู้บเพลิ่ง	----	--- ละ	--- คู้บ
	- ติง - ติง	- ติง - ติง	--- คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	----	-คู้บ-เพลิ่ง	----
	-เท่ง-คู้บ	-เท่ง-ติง	-เท่ง-คู้บ	เพลิ่ง-เท่ง	--- ติง	-คู้บเพลิ่ง	- ละ -- - คู้บ - ติง

บรรณานุกรม

- ทบวงมหาวิทยาลัย. สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. 2538. **เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพ
ดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: ปรกาศพริก.
- สมาน น้อยนิตย์. อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์. สัมภาษณ์. วันที่ 11 สิงหาคม 2540.
- สำเนียงชั้นเชิง, ปูน. **ตำราตะโพน**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- สุบิน จันทรแก้ว. ผู้เชี่ยวชาญสาขาดนตรีไทย. ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์. สัมภาษณ์. วันที่ 4 สิงหาคม 2540.
- เสนห์ ภักตร์ผ่อง. ผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องหนัง. สัมภาษณ์. วันที่ 29
สิงหาคม 2540.